

Miek Zwamborn

Onder ling

Langs de kustlijn
van Mull

UITGEVERIJ VAN OORSCHOT
AMSTERDAM

Dit boek kon geschreven worden dankzij de
Steunregeling beroepspraktijk schrijvers en vertalers.

Eerste druk juni 2023

De illustraties in dit boek zijn voor zover mogelijk opgenomen in overleg met de
rechthebbenden; wie verder rechten kan doen gelden wordt verzocht contact op te
nemen met de uitgever om alsnog in een regeling te voorzien.

Vormgeving omslag en binnenwerk: Bart van den Tooren
Druk- en bindwerk: Wilco, Amersfoort

© COPYRIGHT 2023 MIEK ZWAMBORN
EN UITGEVERIJ VAN OORSCHOT, AMSTERDAM

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaargemaakt,
op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

‘Ik laat me liever verbazen door de
ondoorgroendelijke krachten van de natuur,
dan te vervallen in dwaling door een
te nauwgezette controle.’

Georg Everhard Rumphius

‘Knowing another is endless.’

Nan Shepherd

Inhoud

Inleiding 13

Vulkanen

Oriëntatie 18

Am Baisteir 18

Land van kwade golven 20

Leren lezen 25

Een tijd van genade – Juliet Antill 28

Voorouders

Sporen 30

Schiereiland Udal – Seth Crook 31

Standing Stone 32

Brief aan Alasdair C. MacIlleBhàin 35

Heelmeesters 38

Bekeerlingen 42

Het huis bij de zee, Eriskay – Niall Campbell 44

Winterzonnewende 44

Stortplaats 45

Arandora Star 48

Twec haken 49

Erf

- Akkertuig 54
- Varken te leen 55
- Fazanten roesten op boomtakken 57
- Brief aan Krijn Giezen 59
- Aantekeningen bij het houden van pluimdieren 71
- Loslopend vee 73
- De schaaPGAARD 74
- Vaalt 75
- De tak in de stam 76
- Zonderling 79
- Ondicht 81
- Misverstand 83
- Buren – Jan Sutch Pickard 85
- Steampunk 86
- Casual Jungle Summer Green Fisherman hat 88

Trilveen

- Gezonken moer 91
- Alles waarborgt 94
- Queeste 96
- Linne nan Ribheid 97
- Brief aan Rosa Luxemburg 98
- Gestreepte witbol 104
- Valleien van de dood 105
- Vergaan – Roseanne Watt 105
- Veenboter 106
- Hei – Seán Hewitt 110

Keltisch regenwoud

- Oerbos 114
- Brief aan Tireragan 114
- Eiken rond Knockvologan – Derek Crook 122
- Boomgrens 124
- Mos – Christian Lorenz Müller 124
- Ruwe borstelzwam 125

Getij

- Nevel 131
- Maalstroom 133
- Inkomend tij 134
- zeewier – Jan Wagner 138
- Mosselschelpen – Derek Crook 139
- Onderzees 139
- Brief aan breed watervlies (*Ulva lactuca*) 140
- Zeewierregie 143
- Ultraviolet 153
- Getijden – Mary Oliver 156

Kustlijn

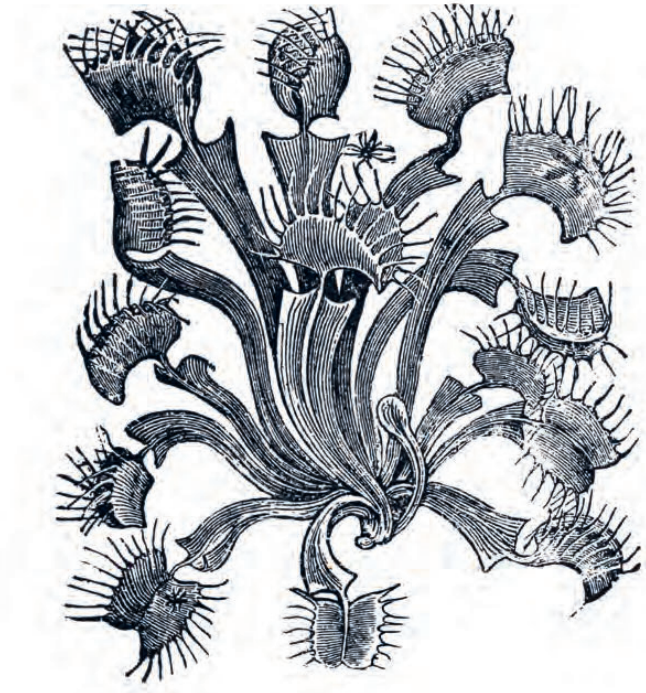
- Lutra Lutra – Juliet Antill 159
- Wijde mantel 160
- De iriserende zeedruiven – Seth Crook 164
- Remedie 165
- Citroenslak 169
- Eendenmossel – Isabel Galleymore 170

Duoduik	171
Spookschaaf	174
Waar vissers niet kunnen zwemmen – Matthew Sweeney	177
Visgronden	178
De vis – Elizabeth Bishop	180
Vinvizaaal	183
Reuzenhaai – Kathleen Jamie	186
Ossuarium	188

Luchtruim

Vijfentwintig bewegingen	193
Identificeren	196
Bonte kraai	198
Watersnip	199
Zwarte zeekoet	200
Brief aan Richard Kearton	202
Kuifaalscholver – Philip Booth	212
Vogelstand	213
Nacht	216

Verantwoording	219
Dankwoord	221
Literatuur	223
Lijst van vertalingen	225
Lijst van illustraties	226
Lijst van plaatsnamen	230
Lijst van personen	231
Wildplukken	232
Register	237

Inleiding

Stil en voorovergebogen staart de reiger op de noordpunt van getijdeneiland Erraid naar het staand want. Precies zo staarde ik zeven zomers terug aan de zijde van een visser naar het staand want. Het stond nog niet, maar lag in het water; de fijne mazen gespreid door loodjes die later de bodem zouden raken. Het net was oud en vaak geboet. We keken naar de holle lijn waarlangs kurkjes geregen waren. Langzaam trok het water in de baai zich terug. Tegenover ons dreef de sloep waar vanuit een andere visser het net op spanning hield. Deze zomer was het R.¹ Hij haalde het gerafelde touw aan het uiteinde door de ring die iemand lang geleden in de rots bevestigde en legde de knoop. Zonder die knoop zouden we niets vangen. R. voer de houten sloep terug naar de pier en de visser en ik bleven zitten, elk op een rots. We zwegen. Het was niet moeilijk voor te stellen hoe hier ontelbare keren eerder vissers hadden gezeten, hopen op vangst.

Toen de visser naast me na lange tijd sprak, nam de wind zijn stem mee. De enige woorden die ik had verstaan, waren 'misschien bestaat er'.

Weken later zochten R. en ik de visser op. Nog voordat het gesprek op gang kwam, overhandigde hij ons de sleutel van een huis aan de baai van Knockvologan.

¹ Op pagina 231 is een korte lijst van personen opgenomen.

De plotselinge ruimte en buitentijd daagden ons uit. We legden een tuin aan, plantten windbrekers en verbouwden een van de bijbehorende vervallen schuren tot een werkplaats waar we met medekunstenaars en onderzoekers begonnen aan een studie van het landschap. Dilemma's en mogelijkheden verzezen aan de hand van de prangende vraag: hoe kunnen we tot een leefvorm komen waarin omgeving, elementen, getij en seizoenen leidend zijn en waaraan kunst en literatuur bijdragen?

Onderling ontstond vanuit het verlangen de baai te leren kennen en vertakte zich verder langs de kustlijn van Mull. Via paden van dieren, geulen in graniet, impulsieve dwarsgangen door zuigend moeras en diep bemoste bosvalleien nam ik het eiland in me op. Nam dit eiland mij op. Het veen eigende zich een onderbeen toe (stelde zich tevreden met een kaplaars), een rotsspleet deed me bijna voorgoed verdwijnen en in een van de beken loste ik nagenoeg op.

Ooit legde een jager me uit dat ik mijn blikveld kon vergroten door me te concentreren op wat er naast me gebeurde. 'Kijken met je oren'

noemde hij het. Door elke dag een paar uur te lopen, ontdekte ik de uitgewiste routes van mensen die zich eerder een weg door het gebied baanden en zich er vestigden. Ik vond restanten van eeuwenoude *black houses* terug, akkers, grafheuvels, schaapskooien en stenen bruggen. Deze sporen uit het verleden kwamen mij niet voor als afgesloten geschiedenissen maar als aanwijzingen voor heden en de toekomst. Ze nodigen uit tot het reactiveren van gebruiken die door de samenstelling van de grond en nabijheid van de zee in dit landschap besloten liggen. Door die uitdaging aan te gaan, leerde ik de bewoners kennen. Vaak verraste me hun uitwisseling. Territoria blijken over te vloeien in lengte, breedte, hoogte en diepte en gebieden verplaatsen zich door verschillende ritmes van organismen die onderling precies op elkaar zijn afgestemd.

Deze winter vond ik na een storm een zeester op de rotsen, bleek en stijf, allang niet nat meer. Ik had het dier opgepakt en in een van de poelen laten glijden. In het heldere water voltrok zich rondom de zeester een chemische reactie die deed denken aan suiker dat in water oplost; een stroperig nabeeld van uiteenvallende kristallen. De waas verdween en na een tijdje begonnen de doorzichtige bolletjes aan de onderzijden van de vijf armen uit te schuiven. De buisvoetjes waren verschillend van lengte en draaiden tot ze de bodem raakten. Op de punt van elke arm zag ik een rood stipje dat (las ik later) een lichtsensoren was. Ik had een van die rode stipjes lang in de gaten gehouden, zonder te weten dat we elkaar aankeken.

Ik heb geprobeerd dit soort intieme toenaderingen te vertalen naar een vorm die de vitaliteit van het landschap en haar bewoners weerspiegelt. Veel van hen leerden me anders kijken, denken en ook handelen. Ik geloof niet dat je naar een Schots eiland moet verhuizen om een diepe band met een plek op te kunnen bouwen en hoop dat wat hierna volgt een aanmoediging kan zijn om de plek die je omgeeft te koesteren.

Vulkanen

Oriëntatie

Een horizon onderbroken door eilanden. Storm en ijs erodeerden hun toppen. Wat rest zijn de dalen van deze bergketen, vol met alles wat zweeft, drijft, duikt, spiraalt, boort en kruipt. Ontelbare levens bewegen in, op, door en met elkaar. Dicht bij de kust ontmoet azuurblauw water stengels en strenges. Daar stroomt de zee kelpbossen binnen. Een zware donkergroene rand bakent de zuidkant van het eiland af. Wanneer het tij daalt, komen twee keer per dag rotsen met wier boven. Daarachter ligt geen stuifduin maar struikgewas dat door de wind tegen de hellingen is opgeborsteld.

Te midden van Bàgh a' Chnoic Mhaoileanaich rijst Am Baisteir tien meter boven het vloedmerk uit. De stroming in de baai is te sterk om erheen te zwemmen. Vanaf de heuvel, het strand, eiland Dubh en de zee tast ik de contouren van het eiland af. Via verrekijker, potlood en houtskool hevel ik mijzelf over en in gedachten struinend langs verweerd graniet fantaseer ik over wat er groeit en wie er leeft.

Am Baisteir

Nadat we de boot door de kreek langs het wad getrokken hebben, staat er genoeg water onder de kiel om naar Am Baisteir te koersen. Golven klotsen over de plecht. De zee is woeliger dan voorzien en door het inkomend tij hebben we de stroom tegen. Halverwege de baai zie ik al iemand met gespreide armen op het eiland staan, maar als we dichterbij komen, blijkt het een grote engelwortel te zijn. Een schouder- en heuploze pionier. We zoeken tevergeefs naar een beschutte inham. De golfslag is te hevig om af te meren. Onze opblaasboot zou meteen lek slaan. We tellen hoeveel tijd ik heb: vijf seconden. Ik slinger mijn rugzak op de rotsen, ga op de rubberen rand staan en zet af. Wanneer ik me omdraai, zie ik R. alweer halverwege de baai, een lange waterstaart achter zich aan trekkend.

Ten opzichte van deze rotsformatie ben ik maar een flintertje materie; buigbaar en warm. Misschien juist daarom des te opvallender. Rond en op Am Baisteir zijn duidelijk lang geen mensen geweest. Ik puil uit, ik hoor hier niet. Elk dier in de buurt lijkt in hoogste staat van alertheid. Om me heen wordt alarm geslagen. Daar waar ik aan land sprong, duiken Atlantische zeehonden op. Ze heffen hun koppen hoog boven het

water, spatten met hun staart en ademen luid uit. Ik ga zitten zodat mijn silhouet niet meer zo tegen de lucht afsteekt in de hoop dat ze rustiger worden, maar ze blijven surveilleren. Helaas kan ik mijn aanwezigheid niet onmiddellijk ongedaan maken noch mijn vertrek bespoedigen. Pas over vierentwintig uur komt R. me ophalen. Zonder mobiel bereik valt daar niet aan te tornen.

Ik klim over grote rotsblokken naar een klein groen veld waar ik mijn bekleding losgesp. De randen lopen ietwat op en zijn begroeid met weegbree, dopheide en avondkoekoeksbloem. Daarbinnen wordt het gras door een spoor in tweeën gedeeld. Het platgetrapte paadje eindigt op het hoogste punt in een nest met uitwerpselen. Aan de visschubben en graten af te leiden zijn ze afkomstig van een otter. Verderop kom ik er meer tegen. Als grenspalen markeren zij een territorium dat vast dit hele eiland beslaat. Hoe en aan wie moet ik toestemming vragen voor het opzetten van mijn bivak? Ik kan beter wakker blijven en het nachtleven rechtopstaand aanschouwen. Misschien is het zelfs wel drukker dan overdag.

